

С. Г. Половка¹**ГІДРОГРАФІЯ НА СЛУЖБІ МОРСЬКОЇ ГЕОЛОГІЇ***(до 80-річчя з дня народження Л.І. Мітіна)*

У 60–70-х роках минулого століття морські геологи України активно розпочали наукові дослідження Азово-Чорноморського регіону, а особливо його шельфової смуги. В 1964 р. Є.Ф. Шнюков та очолюваний ним колектив переобладнали самохідну баржу на бурове судно “Геохімік” і довели його можливість виконувати бурові роботи в морі на глибинах 30–40 м і проходити свердловини завглибшки до 100м з повним відбором керну. Постала нагальна потреба використовувати повноцінні картографічні дані для точної прив’язки свердловин на акваторії. Замість застарілої батиметричної документації, необхідну інформацію про морське дно Азово-Чорноморського басейну можна було отримати в гідрографічній службі Червонопрапорного Чорноморського флоту (ЧЧФ) СРСР, яку очолював на той час кандидат військово-морських наук, капітан першого рангу, а згодом контр-адмірал Лев Іванович Мітін.

Лев Іванович МІТІН

За дорученням директора Інституту геологічних наук (ІГН) АН УРСР академіка АН УРСР Є.Ф. Шнюкова в Севастополь були відряджені співробітники відділу сучасного морського седиментогенезу (О.Ю. Митропольський та В.І. Мельник) для ведення переговорів з Левом Івановичем про укладання угоди “Про творче співробітництво” між ІГН АН УРСР та Чорноморською гідрографічною службою.

Л.І. Мітін з великим порозумінням поставився до пропозиції Є.Ф. Шнюкова і не тільки сприяв цьому у формальному плані, а й підняв це питання на загальнодержавний рівень.

Ідею такої співпраці також гаряче підтримав Президент АН УРСР академік Борис Євгенович Патон. Було проведено спеціальне спільне засідання Президії АН України з Чорноморською гідрографічною службою, на якому була ухвалена угода між АН УРСР та ЧЧФ СРСР.

З моменту підписання угоди (першою в Україні співпрацею між військовими та науковцями) розпочалися спільні геолого-гідрографічні дослідження не тільки в Чорному, але і в Червоному морі, Індійському і Південному океанах — практично в усіх акваторіях, де було потрібне батиметричне знімання та вивчення донних відкладів.

© С.Г. Половка¹:¹ Інститут геологічних наук НАН України.

Слід згадати та виділити основні спільні науково-дослідні рейси співробітників ІГН АН УРСР та Чорноморської гідрографії: на океанографічному дослідному судні “Фаддей Беллинсгаузен” в Чорне море, гідрографічному дослідному судні “Гидролог” в Чорне та Червоне моря; у 1982–1983 рр. у зв’язку з 163-ю річницею відкриття російськими мореплавцями Антарктиди відбулася навколосвітня антарктична експедиція, у якій брав участь флагман гідрографічної служби ЧЧФ СРСР — океанографічні дослідні судна “Адмирал Владимирский” та “Фаддей Беллинсгаузен”.

Основна наукова програма навколосвітньої експедиції включала океанографічні, геофізичні та гідрографічні дослідження Південного океану. Поряд з цими роботами проводилися геологічні дослідження на шельфі Антарктиди та її материковому схилі [1].

Зазначимо, що Л.І. Мітін та нинішній директор ІГН НАН України член-кореспондент НАН України П.Ф. Гожик особисто брали участь у цій експедиції.

Навколосвітня експедиція на ОДС “Адмирал Владимирский” та “Фаддей Беллинсгаузен” (1982–1983 рр.) значно пожвавила інтерес українських дослідників до вивчення Антарктиди. В 1987–1988 рр. геологи ІГН АН УРСР (Г.М. Орловський, В.П. Вернігоров, В.В. Полонський та В.Р. Ципцюра) взяли участь в антарктичній експедиції на ОДС “Иван Крузенштерн”. Узагальнені матеріали цих двох експедицій з геоморфологічної і геологічної будови, стратиграфії, літолого-геохімічних особливостей донних відкладів, а також з екзогенної металогеї, зокрема закономірностей поширення залізо-марганцевих конкрецій були опубліковані в монографії “Геология и металлогения Южного океана” (П. Ф. Гожик, Г. М. Орловський, Л. І. Мітін та ін). Ця монографія під редакцією Є. Ф. Шнюкова побачила світ у видавництві “Наукова думка” у 1991 р.

Після того, як Лев Іванович закінчив військову службу, він перейшов на роботу в ІГН НАН України до відділу сучасного морського седиментогенезу, а потім у Відділення морської геології та осадового рудоутворення ЦНПМ НАН України. Спектр його інтересів був дуже широкий — він займався не тільки гідрографією, а й питаннями забруднення Чорного моря, вивчав чорноморські каньйони, материковий схил, субмаринне розвантаження джерел прісних вод у районі мису Айя, грязьові вулкани і газові факели тощо.

Результати його науково-дослідної роботи відображені в численних публікаціях: статті — “Материковый склон и подводные каньоны Черного моря” (1987 р.) та ін., колективні препринти “Подводная долина р. Кубань” (1978 р.), “Методика исследований в специализированных геологических экспедициях на гидрографических и океанографических исследовательских судах” (1982 р.), “Материковая окраина Индоокеанского сектора Антарктиды” (1984 р.), “Поиски субмаринных источников в каньонах материковой окраины ЮБК” (1989 р.). Л. І. Мітін є одним з авторів багатотомного видання “Геология шельфа УССР” Том I “Геология шельфа УССР. Среда. История и методика изучения” (1982 р.). За участь у роботі над цією серією Лев Іванович разом з колективом авторів отримав вище визнання держави — Державну

премію в галузі науки і техніки за 1989 р. Вже важко хворий, він підготував і встиг побачити свою останню книгу — “Маяки Чорноморья” [2].

Л.І Мітін вдало поєднував науково-дослідну роботу з громадською, він був незмінним членом Географічного товариства м. Севастополь, блискучим популяризатором науки, який багато часу в останні роки життя приділяв лекціям і своїм спогадам. Разом з Є. Ф. Шнюковим написав декілька книжок, які зокрема висвітлюють питання утворення Чорного моря та історії його вивчення й освоєння. Це “Катастрофы Черного моря” (1994 р.), “Опасное Черное море” (2000 р.). Остання стала доповненим виданням раніше виданих книг, де у захоплюючій формі розкрито тему піратства на Чорному морі — наведено дані про античне піратство, про піратів середньовіччя, про кавказьких контрабандистів ХІХ століття тощо. На основі великого за обсягом фактичного матеріалу розповідається про морські катастрофи в Азово-Чорноморському басейні, що призвели до загибелі кораблів та людей, про історію мореплавства та шторми, смерчі і буревії цього району.

Вшановуючи пам'ять контр-адмірала Л.І. Мітіна, сьогодні було б доречно відновити взаємодію між Гідрографічною службою Чорноморського флоту та НАН України. Це дало б можливість науковцям активніше досліджувати акваторію Чорного та інших морів, тим більше що методика проведення таких досліджень вже відпрацьована, є практика та досвід взаємодії між військовими моряками та вченими Відділення наук про Землю, які досліджують акваторії Світового океану.

Така взаємодія була б спільно корисною, а здобута наукова інформація була б економічно вигідною для нашої держави.

На підтвердження такої тези зазначимо, що починаючи з 1993 р. російські організації забезпечують українські пароплавства морськими картами за вільно конвертовану валюту, на що щорічно витрачається мільйон доларів США [3]. За умов проведення гідрографічних досліджень у різних районах Світового океану з подальшою обробкою даних та виданням карт, Україна не тільки могла б зменшити свої витрати, але мала б змогу вийти на світові ринки картографічної продукції.

І це була б вдячність нащадків видатному гідрографу, штурману, вченому, військовому та громадському діячеві — Леву Івановичу Мітіну.

1. Митин Л.И., Гожик П.Ф. Кругосветная Антарктическая экспедиция // Геол. журн.— 1984.— 44.— № 4.— С. 138–139.

2. Шнюков Е.Ф., Зиборов А.П. Минеральные богатства Черного моря. — К.: ОМГОР НАН Украины, 2004.— С. 26–28.

3. Щипцов А.А., Анцелевич Г.А., Высоцкий А.Ф. и др. Национальные морские комплексные экспедиции, их значение для Украины и пути совершенствования // Международно-правовой режим использования научно-исследовательских судов. — К.: Наукова думка, 1996.— 284 с.